

ПОШУКИ ВТРАЧЕНОГО

Володимир Архипчук (Київ)

Рассказывается о жизни и творчестве выдающегося украинского художника Василия Масютина. Подается перечень известных на это время медалей В. Масютина, и рассказывается об истории изготовления некоторых из них на Украине.

Life and creation of outstanding ukrainian artist Vasil Masytin are narrated. Known at present by V. Masytin are enumerated, history of their coinage in Ukraine are described.

Відновлення історичної пам'яті народу, його духовне відродження постійно вимагає повернення в Україну національних реліквій, пам'яток старовини, творів мистецтва, які в різний час опинилися за її кордонами і потребують ознайомлення з ними громадськості. Кілька років тому відомому колекціонеру, котрий свого часу подарував Україні колекцію А. С. Пушкіна, що дала можливість організувати музей "Пушкін в Україні", - Якову Ісааковичу Бердичевському вдалося віднайти місцезнаходження кількох десятків форм - оригіналів художніх медалей, присвячених видатним історичним діячам України. Її автор - відомий, але знаний на батьківщині лише вузькому колу осіб художник, графік, живописець, скульптор, поет і медальєр Василь Миколайович Масютін (1884-1955), людина, якою справді має пишатися Україна. На жаль, волею долі митець у розквіті своїх творчих сил опинився за межами батьківщини. Василь Масютін походив з роду українського козацького старшини Масют-Сорок (Чернігівщина). Випускник Київського Володимирівського корпусу, він змінив офіцерський мундир на дивільний одяг художника і закінчив при майстерні відомого митця Сергія Іванова Московське училище живопису, скульптури і архітектури. Перша виставка його творів відбулася у Москві в 1920 р., а потім - еміграція... Один рік Василь Масютін прожив у Ризи, а далі, аж до

смерті, у Берліні, місті, де він здобув світової слави. Чуття національної самосвідомості привело художника до лав ОУН, і це стало причиною того, що в рідній і дорогій його серцю Україні ім'я цього талановитого художника було викреслено з пам'яті і, власне, не відновлено й досі. Якщо в перший період своєї творчості В. М. Масютін заявив про себе такими шедеврами, як серії гравюр та малюнків до творів вітчизняної і світової класичної літератури, то, починаючи з літа 1920 р., його інтереси дедалі більше концентруються на суто національній тематиці. Він успішно випробовує свої сили практично в усіх можливих жанрах та видах образотворчого мистецтва і в кожному з них стає справді великим майстром. Протягом десятиліть у багатьох музеях Європи та Америки його роботи не змінюють свого постійного місця в експозиції. І це стосується не тільки графіки (відомі його гравюри на дереві та металі - від травленого офорта до акватинти, малюнок, акварель) і живопису (чудові, зворушливі портрети сучасників, жанрові та пейзажні полотна), а й скульптури, особливо портретної - бюсти українських гетьманів Сагайдачного, Мазепи, Хмельницького, Дорошенка та ін. Продовжуючи свій монументальний задум - створення серії бюстів великих синів українського народу, Масютін працює у жанрі медальєрного мистецтва. Він виконав 64 з 80 задуманих портретів, але смерть

увірвала виконання цього гігантського задуму. На жаль, ні за життя художника, а тим більше, після його смерті, ці медалі з гіпсових форм-оригіналів не тиражувалися. Більше того, ці форми "розіхалися" по всіх частинах світу: вони є в Німеччині, США, Чехословаччині, Україні, а тому відсутні в колекціях і практично не відомі навіть мистецтвознавцям.

Свого часу Українська асоціація "Реліквія" при АН України спільно з Я. І. Бердичевським вирішила взяти на себе місію тиражування медалей В. М. Масютіна.

Яків Бердичевський домовився з доктором Вальтраут Вернер (Берлін) щодо надання форм-оригіналів, які їй належать, для тиражування в Україні. До Києва було доставлено тридцять портретизованих сюжетів видатних діячів історії і культури України. Усі форми були гіпсові діаметром 10 см і мали по два відливи - аверс та реверс (крім кількох винятків), усього п'ятдесят п'ять одиниць.

Оскільки колекція В. Вернер містить лише половину створених В. М. Масютіном медалей, варто перелічити їх відповідно до написів на відбитках:

1. Петро Калнишевський (аверс)
2. Данило Б. І. Король Русі (аверс)
3. Петро Іванченко (Петрик) (варіант-2, реверс)
4. Ігор князь київський (аверс)
5. Ігор князь київський (варіант-2, реверс)
6. Петро Іванченко.
7. Петро Прокопович 1775-1850.
8. Тарас Шевченко.
9. Князь Роман Галицький.
10. Богдан Глинський, староста черкаський. 1793 р.
11. Богдан Микошинський. Г. В. 3.
12. Comte Cyrille de Rasoumofski. 1750 (Разумовський)
13. Тарас Федорович Трясило. 1630.
14. Іван Виговський, гетьман.
15. Николай Васильевич Гоголь.
16. Іван Скоропадський. 1708-1722.
17. Григорій Сковорода.
18. Криштоф Косинський.
19. Roxolanes Solymanni. VXOR. (Поксолана)

20. Роксолана (варіант-2)
21. Роксолана (варіант-3)
22. Кость Гордієнко.
23. Дмитро Вишневецький.
24. Богдан Ружинський, князь.
25. Орлик. Гетьман. 1710-1742.
26. Cohortis Zaporoviensis Hetman I. D. Mazepa Dux (Мазепа).
27. Мазепа (варіант-2, Полтава).
28. Григорій Лобода. 1506 р.
29. Князь Богдан Ружинський, гетьман нізових козаків. 1577.
30. Іван Підкова. Госп. Молдови.

Оскільки на час привезення медалей гроші України досить швидко знецінювались, УА "Реліквія" змогла з 30 сюжетів використати лише чотири - легендарної Роксолани (№№ 19-20) та гетьмана Мазепи (№№ 26-27). Звернення по допомогу до банків України позитивного результату не дали, і форми було повернено доктору Вальтраут Вернер.

Медалі "Роксолана" та "Мазепа" дістали півтвіку в життя у вигляді невеликого тиражу, відштампованого з порошку бронзи на Броварському заводі порошкової металургії (Київська область). Робоче устаткування для виготовлення медалей виготовив гравер Володимир Тимофійович Сауткін.

З часом декілька цих медалей потрапили до доктора М. Мушинки з Прешева (Чехословаччина). Його лист до УА "Реліквія" доповнив список медалей В. М. Масютіна, місце знаходження яких відомо.

В 1976 р. Мушинка придбав вісім десятисантиметрових у діаметрі форм на аукціоні по розпродажу майна, що належало Галіні Стоп-Балтаревич-Голубовській, котра покінчила життя самогубством і не залишила після себе ні спадкоємців, ні заповіту. Ось їх перелік:

1. Петро Конашевич-Сагайдачний. Гетьман. (варіант-3, без сигнатури)

2. Іван Самійлович. Гетьман. 1672 (варіант-3, сигнатура М.)
3. Северин Наливайко. (сигнатура М.)
4. Сулима Павлюк. Лицарі Побратими (сигнатура М.)
5. Дем'ян Многогрішний Гетьман Сіверський 1669-1672 (сигнатура В. М.)
6. Petros Doroszenko Cossac. Zapor. Hetman opus (без сигнатури)
7. I. D. Michael Doroszenko cosak Generalis (сигнатура W. Masiutin)
8. Comte Cysille de Rasoumoffski A. D. 1750 (без сигнатури, діаметр 97 мм)

Перші сім анфас відлиті в гіпсі, з вушками для підвішування. Восьма анфас відлита в бронзі.

Доктор Мушинка повідомив також, що, коли буде бажання відлити ці медалі у бронзі, він охоче безкоштовно надасть свої оригінали для тиражування. Він також висловився щодо необхідності організувати виставку, присвячену творчій діяльності Василя Миколайовича Масютіна. Цю пропозицію підтримують усі, кого цікавить спадщина великого сина України. Слід було б видати у нас його опубліковані й неопубліковані праці, наприклад, підручник "Гравюра і літографія", який вийшов свого часу російською і німецькою мовами, вірші, репродукції картин, гравюри та ін.

Публікуючи цей матеріал, ми сподіваємося, що власники форм Масютінських медалей повідомлять редакцію про наявні у них відливки, щоб можна було скласти повний перелік всіх медалей В. М. Масютіна з уточненням їх місцезнаходження.

Сподіваємося, що настане час, коли знайдуться спонсори, які візьмуть на себе добру місію повернення народу України унікальної спадщини Василя Масютіна, що не має прецедентів у світовому мистецтві.